

В заключение отметим, что использование разработанного пособия в учебном процессе позволило более эффективно организовать аудиторную, внеаудиторную и самостоятельную работу студентов и повысить интерес к изучению иностранного языка.

### Литература

1. Попова Н. В. Современный статус междисциплинарного учебника по иностранному языку для студентов неязыкового вуза // Науч.-техн. ведомости СПб ГПУ. 2010. – Вып. 1 (105). – С. 132–138.

2. Тюрина С.Ю. Electronics Theory for Masters of Engineering. Теоретические основы электромеханики: учеб. пособие по англ. языку для магистрантов технического вуза / ФГБОУ ВПО ИГЭУ. – Иваново, 2015. – 122 с.

*Хмелюк Надія Олексіївна,  
Тернопільський національний економічний університет*

## ЛІНГВІСТИЧНІ ДЖЕРЕЛА ВИНИКНЕННЯ ЕНАНТІОСЕМІЇ У НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Під поняттям енантіосемії ми розуміємо поляризацію значень всередині однієї лексеми, тобто можливість поєднання протилежних сем у семантичній структурі одного слова, наприклад: **abwickeln** (розмотувати, змотувати), **abbinden** (відв'язувати, зав'язувати), **abdrehen** (відкручувати, скручувати), **ablaufen** (розгортатись (про події), минати, спливати, підходити до завершення (про події)).

Мета нашого дослідження полягає в тому, щоб розглянути власне лінгвістичні джерела енантіосемії у німецькій мові, до яких ми відносимо причини та явища, які уможливають розвиток у лексичних одиниць додаткового значення, яке було б протилежним до головного.

Першими мовознавцями, які досліджували джерела розвитку енантіосемії були В. І.Шерцль та К. Абель [8]. Основною причиною поляризації значень в слові вони вважали дифузність або синкретичність давніх коренів. У сучасній лінгвістиці цю гіпотезу підтримують Б. Т. Ганєєв, І. О. Якунченкова, Л. А. Булаховський. Енантіосемію, що виникла як наслідок дифузності семантики слова, Б. Т. Ганєєв кваліфікує первинною і вважає, що вона властива як давній, так і сучасній лексиці [3].

Дифузний зміст стародавніх коренів передбачає:

а) збереження первинного нейтрального значення (*vox media*) – джерело синхронної внутрішньомовної енантіосемії. Наприклад: **Gastfreund/in** (гостинний господар/господиня; частий гість).

б) зміну значень при паралельному розвитку етимологічно споріднених слів – джерело синхронної міжмовної енантіосемії. Наприклад, нім. **Rob** (довга вечірня сукня, мантія, тога), укр. **роба** (робочий одяг) мають спільний етимон – франц. **robe** (одяг, сукня).

в) розвиток нейтрального значення слова (*vox media*) та його розпад на два зі зміною зовнішньої оболонки слова – джерело діахронічної внутрішньомовної та міжмовної енантіосемії [2].

На сучасному етапі вивчення енантіосемії виділяються й інші джерела виникнення цього лексичного явища:

1. зміна значення до протилежного розглядається як джерело діахронічної внутрішньомовної енантіосемії:

а) виникнення іншого, протилежного, значення і подальше його вживання у якості основного. Це відбувається, зазвичай, під впливом емоційного забарвлення та екстралінгвістичних факторів [5]. Наприклад: **das Lohn** (*зарплата* (з позитивним відтінком значення), *відплата* (з негативним відтінком значення)), **Arriviete** (*вискочень; успішна людина*), **stiften** (*робити добро; чинити зло*).

б) виникнення протилежного значення і повернення до первинного, яке при цьому дуже часто є нейтральним. Наприклад: **Wetter** – 1) *погода*; 2) *буря, гроза* → 3) *будь-яка погода* [1].

2. Міжмовна взаємодія є джерелом як діахронічної так і синхронічної міжмовної енантіосемії: а) запозичення (зазвичай, з неспоріднених мов) та перехід слів з однієї мови в іншу, наприклад, у французькій мові різні запозичення слова з німецької мови набули протилежних значень: нім. **ross** (*скакун*) і фр. **rosse** (*шкапа*), нім. **Herr** (*пан*) та фр. **hére** (*нікчемна людина, бідняк*); б) десемантизація слова у новому мовному оточенні [4].

3. Багатозначність словотвірних морфем (напр., префіксів) розглядається як джерело синхронної внутрішньомовної енантіосемії. Прикладом цього у німецькій мові може група дієслів з починальним та якісно-результативним значенням префікса **aus-**: **ausschwärmen** (*роїтися; перестати роїтися*), **aushängen** (*вивішувати (напоказ); знімати з петель (двері, вікна)*), **ausschäumen** (*пінитися; перестати пінитися*).

Енантіосемія у німецькій мові може виникати і з участю інших префіксів, хоча залежність цього явища тільки від протилежних значень префіксів виявляється менш чітко: **ab-**: **ablaufen** (*розгортатись (про події); минати, спливати, підходити до завершення (про події)*), **ge-**: **Gegenstück** (*протилежність, контраст; подібність*), **über-**: **übersehen** (*швидко переглянути, проглянути та прогледіти*); **auf-**: **aufknüpfen** (*підв'язувати та розв'язувати (вузол)*). Зауважимо, що зовнішнім, формальним виразом цієї внутрішньослівної протилежності служать не власне афіксальні чи кореневі морфеми, а контекст слова, тобто характер його синтаксичних та лексичних зв'язків.

4. Зміщення суб'єктно-об'єктних відношень. На це джерело енантіосемії вказує В. Н. Прохорова [7, с. 163]. Наприклад: **widerstrahlen** (*відбивати (промені), відсвічувати; відбиватись, відсвічуватись*)

5. Асиметрія мовного знака. При синонімії одне означуюче відповідає декільком означуваним, а при полісемії, омонімії та енантіосемії одне

означаюче відповідає декільком означуваним. Наприклад: **bringen** (*приносити, нести, відносити*).

6. Дія явища семантичної аналогії є джерелом міжмовної діяхронічної енантіосемії. М. М. Покровський вважає, що деякі слова проходять у різних мовах паралельну історію, розвиваючи протилежні значення [6].

Якщо говорити про енантіосемію у діяхронічному аспекті, то, узагальнено, діяхронічна енантіосемія виражається у зміні в ході історичного розвитку значення лексеми до протилежного. Наприклад: **Pate** (хрещений батько (мати); діалектичне, застаріле значення: *похресник, похресниця*), **Schimpf** (*сором, ганьба*; застаріле значення: *жарт, розвага*), **abhängen** (*відчіпляти, знімати з крючка, цвяха*; застаріле значення: *повісити телефонну трубку*), **derzeit** (*зараз, тепер*; застаріле значення: *тоді*).

Перспективним вбачається дослідження екстралінгвістичних факторів виникнення енантіосемії у німецькій мові.

### Література

1. Безносикова Л. М. Энантисемия в коми языке / Л. М. Безносикова // Материалы VI международного конгресса финно-угроведов. М. – 1989. – С. 33-35.
2. Бродский М. Ю. Лексическая энантисемия в сопоставительном аспекте (на материале современного английского и французского языков: дис.... канд. филол. наук: 10.02.04 / Бродский Михаил Юрьевич. – Екатеринбург, 1998. – 182 с.
3. Ганеев Б. Г. Первоначальная энантисемия и диффузность в языке / Б. Г. Ганеев // Вестник Оренбургского государственного университета. – 2003. – № 4. – С. 9-14.
4. Горелов И. Н. Энантисемия как столкновение противоречивых тенденций языкового развития / И.Н. Горелов // Вопросы языкознания. – 1986. – №4. – С. 86-96.
5. Пете И. О противоположных значениях одного и того же слова в русском языке / И. О. Пете // Материалы и сообщения по славяноведению («Acta Univ. Szegediensis de Atilla Jozsefnominatae. Dis-sertationes slavicae»). Szeged. – 1964. – № 2. – С. 18-26.
6. Покровский М. М. Семасиологические исследования в области древних языков. / М.М. Покровский – М., 1985. – 124 с.
7. Прохорова В. Н. Энантисемия в современном русском языке (о причинах и условиях возникновения и функционирования слов с противоположными значениями) / В.Н. Прохорова // Вопросы русского языкознания. Вып. 1. М.: МГУ. –1976. – С. 157-165.
8. Шерцль В. И. О словах с противоположными значениями (или о так называемой энантисемии) / В.И. Шерцль // Филол. записки. Вып. V-VI. Воронеж, 1883. – С. 1-39.